

і втіленням їх в роботу щодо підвищення кваліфікації персоналу служби пробації. Викладачі мають також своєчасно проходити підвищення кваліфікації та тісно спілкуватися з практичними підрозділами Державною установою «Центр пробації», де виявляти потреби співробітників у певних знаннях та навичках.

Література

1. Про пробацію: Закон України від и від 05.02.2015 р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення 15.10.2023)
2. Аніщенко В.О., Пузирьов М. С., Олефір Л. І. Правові основи пробації в Україні. Чернігів : Академія ДПтС, 2021. 172 с.
3. Аніщенко В. О., Яковець І. С. Тренінговий модуль сенситивний підхід до споживачів наркотиків : навч.-метод. посіб. Київ : БО “FREE ZONE”, 2021. 125 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-39>

ПОНЯТТЯ ПРОБАЦІЙНОГО НАГЛЯДУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Барахта В. В.

старший викладач кафедри формування та розвитку професійних компетентностей персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України Інституту професійного розвитку Пенітенціарної академії України м. Чернігів, Україна

Борко І. С.

курсант 147-ї навчальної групи Пенітенціарної академії України м. Чернігів, Україна

Система виконання кримінальних покарань України протягом довгого часу вважалась антигуманною, жорстокою і вкрай суперечливою засадам правової держави. Розвиткові негативної репутації та численних стереотипів сприяли постійні порушення тримання засуджених та ув'язнених, а також закритість й ізоляція самої системи від громадськості.

Однак із початком євроінтеграційних процесів, організаційні та правові засади державної політики, зокрема кримінально-виконавчої, почали зазнавати кардинальних змін. Протягом декількох років пенітенціарна система України знаходиться на стадії активних змін у бік практичної реалізації принципу гуманізму та впровадження окремих положень зарубіжного досвіду, в тому числі щодо розширення ролі інституту пробації як пріоритетного напрямку кримінально-виконавчої політики держави.

«Наразі система виконання покарань в Україні сфокусована на ізоляції людини, на фізичному унеможливленні вчинення нею повторного кримінального правопорушення протягом певного періоду. В той час, як основний фокус, що підтверджується міжнародним досвідом, має бути на ресоціалізації злочинця, на корегуванні його поведінки у суспільстві. Така незбалансованість системи і внутрішня нелогічність призводить до того, що в Україні і кількість рецидивів, і рівень злочинності загалом залишаються високими. Наше завдання – змістити фокус системи виконання кримінальних покарань і забезпечити безпеку суспільства», – зазначив Міністр юстиції України Денис Малюська ще в 2020 році [1].

16 грудня 2022 року Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1153-р було схвалено Стратегію розвитку пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках. У цьому нормативно-правовому акті однією зі стратегічних цілей реформування кримінально-виконавчої системи зазначено збільшення кількості випадків застосування покарань та запобіжних заходів, не пов'язаних з ізоляцією від суспільства, та подальший розвиток органів пробації, а одним із завдань ставиться запровадження пробаційного нагляду як виду покарання без ізоляції від суспільства [2].

У вересні 2023 року всі сторінки засобів масової інформації сколихнула новина про те, що Президент України підписав законопроект про впровадження пробаційного нагляду в Україні після чого в суспільстві виникла жвава дискусія щодо доцільності його застосування в Україні.

Незважаючи на те, що Міністр юстиції України заявив про необхідність запровадження пробаційного нагляду ще в 2020 році, на сьогоднішній день більшість громадян, зокрема правників, не зовсім розуміють суть пробаційного нагляду як виду кримінального покарання.

Відповідно до самого законопроекту, пробаційний нагляд полягає в обмеженні прав і свобод засудженого, що спрямовані на його виправлення та запобігання вчиненню нових правопорушень, без ізоляції від суспільства. На цього засудженого судом або уповноваженим органом

з питань пробації будуть покладатися певні обов'язки, наприклад, влаштуватися на роботу чи заборона виїзду за межі України [3, с. 1–2].

Пробаційний нагляд має альтернативу діючому покаранню у виді обмеження волі, що полягає у триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці.

Головними перевагами пробаційного нагляду як нового виду кримінального покарання в Україні слід виокремити:

– *відсутність необхідності утримувати окремі установи задля його виконання.* На відміну від обмеження волі, пробаційний нагляд буде здійснюватися уповноваженим органом з питань пробації і не потребуватиме створення окремих установ (виправних центрів) на утримання яких необхідно виділяти додаткові кошти;

– *інструмент виконання принципу невідворотності відбування і виконання покарання.* В одному з інтерв'ю, Директору Державної установи «Центр пробації» Олегу Янчуку було поставлено наступне питання: «Корупційна складова. Наскільки це розв'яже руку тим, хто любить нечесно заробити, скажемо так, для того, аби якимось скористатися пробаційним наглядом, цією новою альтернативною мірою покарання, умовно кажучи, судді, правоохоронці, які будуть до суду йти з пропозиціями того, як діяти, і тому подібне?». На що він наголосив, що – нікому, нічого не розв'яже. Я думаю, що, більш того, воно набагато ускладнить вирішення цих питань саме тому, що це не просто штраф. Давайте визначимо певну суму, людина заплатить і все, і про все забули. Ні! Це певний час [4]. Тобто, покарання в Україні базується на заходах виправлення та ресоціалізації засуджених, а відтак правопорушник, до якого буде застосоватися пробаційний нагляд, не зможе легко уникнути дії покарання;

– *можливість його застосування як основного так і альтернативного виду покарання.* По суті пробаційний нагляд це постійна робота над тим аби стимулювати засудженого стати кращою версією себе і якщо суд буде вважати за необхідне, то зможе призначити пробаційний нагляд як додатковий вид покарання;

– *превенція прокримінального впливу на засуджених.* Через те, що пробаційний нагляд передбачає виправлення засудженого без ізоляції від суспільства, особа, яка вчинила кримінальне правопорушення вперше, має перспективи не стати частиною криміналізованої спільноти та культури тих засуджених, що відбувають покарання в установах виконання покарань закритого типу;

– *наближеність до міжнародної практики.* Пробаційний нагляд діє в ряді зарубіжних країн і має позитивний досвід його виконання.

Запровадження такого виду кримінального покарання зможе розкрити Україну як гуманну та готову до змін державу на світовій арені, наблизить пенітенціарну систему України до міжнародних стандартів, що у свою чергу, може пришвидшити вступ України до Європейського Союзу.

Таким чином, пробаційний нагляд як новий вид кримінального покарання має всі перспективи стати ефективною альтернативою діючому покаранню у виді обмеження волі та сприяти розвитку засад людиноцентризму та відповідності міжнародним стандартам і рекомендаціям кримінально-виконавчої політики нашої держави.

Література:

1. Денис Малюська: застосування пробаційного нагляду в якості альтернативного виду покарання дозволить більш ефективно забезпечити безпеку суспільства : офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/denis-malyuska-zastosuvannya-probatsiynogo-naglyadu-v-yakosti-alternativnogo-vidu-pokarannya-dozvolit-bilsh-efektivno-zabezpechiti-bezpeku-suspilstva> (дата звернення: 16.10.2023).

2. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 р. № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#n106> (дата звернення: 16.10.2023).

3. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення ефективної роботи пенітенціарної системи в умовах воєнного стану» : офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1447665> (дата звернення: 16.10.2023).

4. Що таке пробаційний нагляд як тип покарання і як він працює?: веб-сайт Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/probation-pokarannya-vyaznytsia-oleh-yanchuk/32615406.html> (дата звернення: 16.10.2023).